NATALIA ZAWADZKA-PALUEKTAU*

INSTYTUT PODSTAW INFORMATYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK, WARSZAWA

Eufemizm w korpusowej analizie dyskursu dotyczącego tematu tabu[1]

Słowa kluczowe: eufemizm, analiza dyskursu, lingwistyka korpusowa, językowy obraz alkoholu, Korpus Współczesnego Języka Polskiego.

https://doi.org/10.31286/JP.001068

1. Wprowadzenie

Metody lingwistyki korpusowej ułatwiają badanie zjawisk językowych, które na pierwszy rzut oka trudno jest dostrzec i zinterpretować – na przykład dlatego, że ich pozornie niewinne indywidualne przejawy okazują się znaczące dopiero, gdy zauważymy i zbadamy ich koncentrację w większych tekstach. Przykładowo Paul Baker (2014) wykazał za pomocą analizy kolokacji, że osoby transseksualne są często przedstawiane w brytyjskiej prasie jako fikcyjne postaci telewizyjne, co może prowadzić do ich postrzegania jako egzotycznych i nierzeczywistych. Jednostkowe spostrzeżenie tego rodzaju na podstawie analizy mniejszej próbki tekstowej należałoby najpewniej przypisać działaniu czynników idiosynkratycznych – jeśli w ogóle zostałoby ono sformułowane mimo braku wyraźnych i łatwo rozpoznawalnych językowych przejawów uprzedzenia.

Zdolność lingwistyki korpusowej do kumulowania tekstowych sygnałów zjawisk językowych, która pomaga odsłonić ukryte przed intuicją badacza istotne wzorce rutynowego użycia języka, jest w dużej mierze zasługą przejścia z czytania poziomego na pionowe. Metody korpusowe reorganizują i odtwarzają zbiory tekstów w taki sposób, że dane słowa lub wyrażenia są badane w pionowych listach, na różnych poziomach abstrakcji, co pozwala dostrzec trendy, które mogłyby pozostać niezauważone, gdyby analiza była ograniczona do tradycyjnego poziomego czytania (fragmentów) tekstów. Kluczowy jest zatem wybór jednostek leksykalnych, które mają zostać poddane analizom częstości, kolokacji czy konkordancji, bo to właśnie te jednostki stanowią punkty wyjścia w badaniach korpusowych: konieczne jest, aby zapewniały dostęp do możliwie najpełniejszego odzwierciedlenia danego zjawiska językowego (w zakresie, w jakim jest ono reprezentowane w korpusie). Ich selekcja stanowi jeden z najistotniejszych etapów analizy korpusowej.

* n.zawadzka-paluektau@ipipan.waw.pl; ORCID: 0000-0003-4969-2039

1 Artykuł powstał w ramach projektu IMPRESS-U DARE finansowanego z programu NAWA (BPN/NSF/2023/1/00008).

Mówiąc najogólniej, istnieją dwa główne podejścia: słowa lub wyrażenia do analizy można wyodrębnić albo odgórnie, decydując *a priori,* że konkretne jednostki najprawdopodobniej kodują badane zjawisko językowe, albo w wyniku oddolnych analiz list frekwencyjnych i list słów kluczowych. P. Baker (2014) przyjmuje to pierwsze podejście; jednak kolejne kroki analizy ujawniają, że niektóre z wybranych terminów nie występują w korpusie (prawie) wcale. Z drugiej strony skupienie się na najczęściej występujących lub kluczowych słowach bądź wyrażeniach grozi pominięciem zarówno nieobecności pewnych jednostek w korpusie (z czego również nierzadko płyną istotne wnioski), jak i marginalnych trendów przyczyniających się do ogólnego obrazu w nieoczekiwany, ale znaczący sposób (np. kontrdyskursu).

Kluczowy krok wyboru jednostek do analizy staje się jeszcze trudniejszy, gdy bada się zjawiska o ograniczonej relacji między formą a funkcją. Obejmuje to analizę dyskursu dotyczącego kwestii wrażliwych lub tabu, gdzie zwykle unika się nazywania rzeczy po imieniu. Na przykład Oceane Foubert i in. (2024) wykazali, że reakcje na tweety ujawniające doświadczenia kazirodztwa przenoszą uwagę na przemoc seksualną w ogóle, podczas gdy samo słowo *kazirodztwo* używane jest niezwykle rzadko (pomijając hashtagi); zastępują je mgliste wyrażenia eufemistyczne, takie jak *fakty*, *ten horror* lub *niewłaściwe zachowania tego rodzaju*, które trudno byłoby zinterpretować jako odnoszące się do kazirodztwa poza wąskim kontekstem korpusu tematycznego. Z drugiej strony Sophie Eyssette i Gavin Brookes (2024) omawiają trudności związane z budowaniem takiego korpusu wynikające z faktu, że wykorzystywanie bezpośrednich odniesień do tabu jako terminów wyszukiwania (np. w bazach czasopism) może nie zapewnić wystarczającej dokładności (tj. nie zwrócić odpowiednio dużej proporcji relewantnych tekstów). Łącznie te spostrzeżenia odnoszące się do różnych etapów korpusowej analizy dyskursu sugerują, że skupienie się na jednoznacznych odniesieniach do tabu może narzucić na badanie podwójne ograniczenie: dostarczać niekompletnego obrazu danego zjawiska dyskursywnego, tak jak jest ono poświadczone w tekstach, a dodatkowo ograniczać ten obraz w wyniku potencjalnego braku reprezentatywności korpusu (w stopniu, w jakim jest ona faktycznie możliwa do osiągnięcia).

W obliczu tych wyzwań niniejszy artykuł postuluje uwzględnianie eufemizmów – tj. wyrażeń zastępujących bezpośrednie odniesienia do tabu – w korpusowej analizie dyskursu dotyczącego tematu trudnego czy wrażliwego oraz proponuje zestaw procedur metodologicznych do ekscerpcji wyrażeń eufemistycznych z korpusu, opracowany na podstawie zarysu ich cech językowych (część 3). Część 4 zawiera szczegółowy opis proponowanej metodologii, natomiast w części 5 poddano ją testowi przeprowadzonemu na Korpusie Współczesnego Języka Polskiego (KWJP, zob. Kieraś i in. 2025), polegającemu na identyfikowaniu wyrażeń eufemistycznych odnoszących się do (nad)używania alkoholu. Aby ocenić i zilustrować potencjał analizy eufemizmów do uzupełniania badań nad bardziej przejrzystymi wykładnikami tematów tabu, wybrane eufemizmy oraz ich jednoznaczne odpowiedniki poddane zostały analizie konkordancji, której wyniki zostały następnie porównane, ze szczególnym naciskiem na to, czy oba typy analizy przynoszą zbieżne i/lub uzupełniające się ustalenia. Najpierw jednak, w części 2, krótko omówione zostały wcześniejsze badania nad językowymi obrazami alkoholu i jego (nad)używania.

2. Językowy obraz alkoholu

Badacze dyskursu dotyczącego alkoholu podkreślają jego wpływ na postawy ludzi wobec spożycia alkoholu oraz ich wiedzę na temat powiązanych zagrożeń, a także na wprowadzanie w życie przepisów mających na celu zmniejszenie społecznych kosztów używania tej substancji (Lustig, Brookes 2022). Często przyjmują oni perspektywę intersekcjonalną: szczególną uwagę poświęca się roli płci (Day i in. 2004; Rolfe i in. 2009), rasy (Duran 2018) lub łącznie płci i rasy (Bernhardsson, Bogren 2012; Hunting, Browne 2012) w konstruowaniu językowego obrazu alkoholu. Wyniki badań wskazują, że picie alkoholu jest postrzegane jako czynność silnie zdeterminowana płcią: gdy jest przypisana mężczyznom, przyczynia się do ich maskulinizacji; jednocześnie jest uznawana za sprzeczną z istotą kobiecości, czyli poświęceniem się opiece nad innymi, zwłaszcza potomstwem. Na przykład Katy Day i in. (2004) pokazują, że gdy media ostrzegają przed negatywnymi skutkami spożywania alkoholu, uwaga skupia się na płodności kobiet i dobru nienarodzonych dzieci, podczas gdy inne problemy zdrowotne są bagatelizowane. Jest to szczególnie widoczne w dyskusjach na temat alkoholowego zespołu płodowego, w których matki są stygmatyzowane, zwłaszcza jeśli należą do marginalizowanych mniejszości; jednocześnie bardzo mało uwagi poświęca się kwestiom społecznym i strukturalnym leżącym u podstaw używania substancji psychoaktywnych (Hunting, Browne 2012). Co znamienne, ojcowie i inni opiekunowie płci męskiej są również nieobecni w tych dyskusjach. Z drugiej strony, bycie pod wpływem alkoholu uznawane jest za okoliczność łagodzącą w opisach sytuacji, za które odpowiedzialność ponosi bezsprzecznie mężczyzna, takich jak gwałt (choć jest to mniej prawdopodobne, kiedy sprawca nie jest biały), podczas gdy ofiary obwinia się o to, że same naraziły się na niebezpieczeństwo, jeśli w momencie ataku nie były trzeźwe (Bernhardsson, Bogren 2012). Jednocześnie interpretacja picia alkoholu przez kobiety jako formy przekraczania norm płciowych może być zawłaszczona przez dyskurs równościowy, co zaobserwowano w relacjach pijących kobiet na temat ich nawyków alkoholowych (Rolfe i in. 2009) i w tekstach prasowych (Day i in. 2004).

3. Eufemizm

Aby poruszyć trudny temat – który może być uznany za obraźliwy lub jest związany ze społecznym tabu – zwykle uciekamy się do eufemizmów. Zastępując podlegające cenzurze słowo lub wyrażenie, eufemizmy pozwalają na przekazanie wiadomości bez wywoływania negatywnej reakcji emocjonalnej (Bowers, Pleydell-Pearce 2011: 2). Poleganie na eufemizmach można zatem uznać za oparte na „niejasnym przekonaniu, że ich forma odzwierciedla istotę tabu, do którego się odnoszą" (Allan, Burridge 1991: 23). W istocie jednak Jeff Bowers i Christopher Pleydell-Pearce (2011) zaobserwowali zwiększoną aktywność elektrodermalną, gdy uczestnicy eksperymentu czytali na głos przekleństwa (np. *fuck*), niż gdy wymawiali ich eufemistyczne odpowiedniki (np. *f-word*), co sugeruje, że reakcję wywołuje sama forma wyrazu, a nie to, co on oznacza.

Termin eufemizm pochodzi od greckiego *euphemia*, połączenia dwóch słów oznaczających odpowiednio 'dobrze' i 'mówić'. Niektórzy autorzy podążają za tą etymologią, twierdząc, że

wyrażenie jest eufemistyczne, gdy ma pozytywne lub neutralne konotacje (Dąbrowska 1993). Ta konceptualizacja stwarza jednak pewne problemy: po pierwsze, oznaczałaby, że zastępowana jednostka musi być dysfemistyczna (skoro neutralne i pozytywne konotacje są zarezerwowane dla eufemizmów). Po drugie, eufemizmy również niosą ze sobą negatywne konotacje właśnie dlatego, że odnoszą się do drażliwych czy nieprzyjemnych tematów. Po trzecie, często trudno jest wyznaczyć wyraźną granicę między eufemizmem a dysfemizmem, ponieważ ich interpretacje są silnie zależne od kontekstu; dlatego też niektórzy naukowcy decydują się na rozpatrywanie ich łącznie pod wspólną etykietą X-femizmu (Chamizo Domínguez 2005). Z perspektywy diachronicznej Helena Halmari (2011) zauważa na przykład dużą rotację terminów odnoszących się do osób z niepełnosprawnością intelektualną. Wreszcie w wielu wypadkach „eufemizm jednego mężczyzny może być dysfemizmem innej kobiety" (Holder 2008: vii): odbiór potencjalnie eufemistycznego wyrażenia zależy w dużej mierze od osobistej, wysoce subiektywnej wrażliwości dotyczącej konkretnej kwestii.

Opisane przez H. Halmari (2011) zjawisko polegające na tym, że wielokrotne użycie eufemizmu powoduje, iż staje się on skojarzeniowo „skażony" tabu i ostatecznie traci swoją eufemistyczną moc, jest zwykle określane za Stevenem Pinkerem (1997) jako „bieżnia eufemistyczna" (ang. *euphemistic treadmill*). Podczas gdy większość badaczy podziela ten pogląd, Matthew McGlone i in. (2006) dostarczają przekonujących dowodów na to, że konwencjonalność poprawia (a nie redukuje) zdolność eufemizmu do ochrony rozmówców przed dyskomfortem związanym z omawianiem trudnego tematu, ponieważ sprawia, że maleją zarówno widoczność eufemizmu w dyskursie, jak i wysiłek konieczny do jego przetworzenia. Nie wyjaśnia to jednak, dlaczego wiele eufemizmów rzeczywiście z czasem wychodzi z użycia.

Eufemizm jest często omawiany w kontekście grzeczności rozumianej jako wysiłki mające na celu ochronę „twarzy" rozmówcy (Goffman 1967). Z drugiej strony wyniki Matthew McGlone'a i Jennifer Batchelor (2003) sugerują, że eufemizmy mogą być stosowane raczej w celach autoprezentacyjnych niż z troski o wrażliwość słuchacza. Można to uznać za argument za przeciwstawnym poglądem na eufemizm jako zgubną formę komunikacji: „język uników, hipokryzji, pruderyjności i oszustwa" (Holder 2008: vii), służący do dyskursywnego konstruowania interesownej wizji rzeczywistości (np. w komunikacji polityków z wyborcami). Bardziej umiarkowana perspektywa zakłada, że za używaniem eufemizmów rzeczywiście stoją „ukryte cele", przy czym podkreśla się ich rolę w ułatwianiu użytkownikom języka stawiania czoła trudnym tematom, jeśli nie w całkowitym przezwyciężaniu zahamowań związanych z tabu (McGlone i in. 2006: 276).

Podsumowując, eufemizmy wskazują na dyskurs dotyczący kwestii delikatnych lub tabuizowanych, przy których omawianiu unika się używania bardziej jednoznacznych terminów. Wyzwanie leży w identyfikacji eufemizmów w korpusie; utrudnia je zwłaszcza: 1) ich wszechobecność nieograniczająca się do żadnego konkretnego gatunku, typu tekstu, rejestru itp., 2) ich płynność interpretacyjna, 3) zakres – czasami sprzecznych – funkcji, które pełnią (grzeczność *versus* manipulacja). Mimo wspomnianych zmienności i płynności eufemizmów mają one jedną stałą podstawową cechę: zastępują inną jednostkę tekstową (która prawdopodobnie zostałaby użyta, gdyby nie społecznie narzucone tabu). Pod tym względem przypominają one

inne zjawisko językowe, które również jest trudne do zidentyfikowania za pomocą metod ilościowych, a mianowicie metaforę (Chamizo Domínguez 2005). Metafory – tak jak eufemizmy – powstają poprzez zastąpienie jednego słowa lub wyrażenia innym lub poprzez „przeniesienie nazwy jednej rzeczy na inną" (Arystoteles 2001: 25). W istocie oba te zjawiska językowe nakładają się na siebie: niektóre wyrażenia eufemistyczne są również metaforyczne (Allan, Burridge 1991). Podczas gdy ilościowe podejście do analizy metafor zyskuje coraz większą popularność, podobne metody nie zostały jeszcze wykorzystane do badania eufemizmów. Niniejsze badanie bazuje na ich wspólnym mechanizmie tworzenia i proponuje zestaw procedur metodologicznych do identyfikacji eufemizmów w korpusie inspirowany podobnymi metodami stosowanymi do wyszukiwania metafor. W tym miejscu należy ponownie podkreślić, że celem jest znalezienie eufemistycznych elementów leksykalnych, które mogłyby następnie służyć jako alternatywne punkty wyjścia w korpusowej analizie dyskursu. Mogą być one tworzone przy użyciu szerokiej gamy środków językowych, takich jak peryfraza, litota, niedopowiedzenie i hiperbola, metafora i metonimia, żargon (w tym zapożyczenia) i kolokwializmy, a także przez częściową lub całkowitą elipsę (Allan, Burridge 1991; Dąbrowska 1993). Eufemizmy na poziomie zdania (np. strona bierna) wykraczają poza zakres niniejszego badania.

4. Metody i korpus

Na podstawie opisu strategii ekstrakcji wyrażeń metaforycznych z nieanotowanych korpusów Anatola Stefanowitscha (2006: 2–5) proponuję, by eufemizmy identyfikować w podobny sposób jak w tej pracy poprzez: 1) ręczne przeszukiwanie tekstów, 2) analizowanie (rozszerzonych) konkordancji (eufemistycznych i nieeufemistycznych) odniesień do tematu tabu w poszukiwaniu eufemizmów krążących wokół takich terminów, 3) wyszukiwanie eufemizmów zaobserwowanych w poprzednich badaniach, 4) wyszukiwanie środków językowych, które mogą sygnalizować obecność eufemizmu (np. wyrażeń metajęzykowych odnoszących się do niechęci mówiącego do urażenia rozmówcy, cudzysłowu). Jednakże testy wykorzystujące tę ostatnią metodę (pierwotnie zaproponowaną w odniesieniu do metafor przez Andrew Goatly'ego (1997)) nie dały zadowalających rezultatów (podobnie w kwestii ekstrakcji metafor, zob. Wallington i in. 2003), podczas gdy ręczne przeszukiwanie (strategia wymieniona jako pierwsza) znacznie ograniczyłoby rozmiar badanego korpusu. Poniższa analiza skupia się zatem na metodach 2 i 3.

Badanie przeprowadzono na podstawie zrównoważonego Korpusu Współczesnego Języka Polskiego. W pierwszym etapie, mającym na celu identyfikację eufemizmów, przeanalizowane zostały konkordancje słów *pić* (N = 11289), *alkohol* (N = 9103), *pijany* (N = 3300) i *piwko* (N = 251), czyli zarówno (potencjalnych) eufemizmów (*pić*, *piwko*), jak i terminów nieeufemistycznych (*pijany*, *alkohol*), reprezentujących różne poziomy częstości, ogólności i potencjalnej istotności w debatach dotyczących (nad)używania alkoholu. Dla słów o wysokich frekwencjach wybrano i przeanalizowano próbki o wielkości N = 500. Za eufemizm uznane zostały słowa lub wyrażenia, które 1) dotykają tabu (w tym wypadku – (nad)używania alkoholu) i/lub mogą być uznane za obraźliwe oraz 2) zastępują podstawowy termin nazywający daną rzecz, czynność czy zjawisko „po imieniu". Następnie przeszukano korpus pod kątem

słów i wyrażeń eufemistycznych dotyczących alkoholu zarejestrowanych w *Słowniku eufemizmów polskich* (Dąbrowska 1998).

Aby zweryfikować i zilustrować potencjał eufemizmów do uzupełniania analizy dyskursu dotyczącego tematu tabu, w drugim etapie przeanalizowano próbkę konkordancji lematu *pić* (N = 600), którego można używać zarówno eufemistycznie, jak i nieeufemistycznie. Analiza bierze pod uwagę cztery główne aspekty dyskursywnego przedstawiania czynności picia alkoholu: kto pije (w zależności od wieku i płci), w jakich okolicznościach, czy jest to wydarzenie jednostkowe czy powtarzające się i jak jest oceniane. Należy pamiętać, że ta część analizy ma charakter jedynie przyczynkowy i ilustracyjny, nie stanowi natomiast pełnego opisu danego zjawiska językowego.

5. Wyniki

Ta część przedstawia wyniki obu etapów badania, czyli identyfikacji eufemizmów (5.1) oraz analizy próbki konkordancji lematu *pić*, mającej na celu ocenienie wkładu, jaki do badań nad dyskursem wokół tematu tabu, którym jest (nad)używanie alkoholu, może wnieść analiza eufemizmów (5.2).

5.1. Identyfikacja eufemizmów w KWJP

Przeszukiwanie konkordancji wyrazów wskazujących na temat alkoholu pozwoliło na zidentyfikowanie co najmniej 97 potencjalnych[2] eufemizmów: po 22 dla *pić* i *pijany*, 26 dla rzeczownika *piwko* i 27 dla *alkohol*. Ponadto podczas analizy konkordancji tak zidentyfikowanych słów i wyrażeń eufemistycznych wykryto co najmniej 56 dodatkowych jednostek, które nie zostały zaobserwowane wcześniej. Nie jest możliwe określenie dokładnej liczby odnalezionych eufemizmów, ponieważ wiele z nich ulega różnym modyfikacjom, a wymienienie wszystkich możliwych wariantów byłoby niepraktyczne, a nawet niemożliwe. Przykładowo, czasowniki *obalić*, *walnąć* i *strzelić* mogą przyjmować jako dopełnienie nazwy różnych alkoholi i porcji alkoholu, np. *strzelić piwko* / *setkę* / *pół litra*. W takich wypadkach podaję tylko wariant z hiperonimem (np. *przy* [*alkoholu*] obejmuje wyrażenia *przy alkoholu*, ale także *przy kieliszku*, *przy wódce* itp.) lub tym wyrażeniem, które zostało zaobserwowane jako pierwsze w sytuacjach, gdy słowo *alkohol* nie występuje w danej konstrukcji (np. *skoczyć na* [*piwko*]). Tu i w tabeli 1, prezentującej zidentyfikowane eufemizmy, słowo, które w danym wyrażeniu można zastąpić innym, jest oznaczane nawiasem kwadratowym. Natomiast nawias okrągły sygnalizuje element opcjonalny, jak w wyrażeniu (*tak zwane*) *małe piwko*. Kategoryzacja eufemizmów zastosowana w tabeli została zaczerpnięta ze *Słownika eufemizmów polskich* Anny Dąbrowskiej (1998: 174–193) i zmodyfikowana poprzez 1) zmianę nazw niektórych kategorii; 2) rozszerzenie niektórych kategorii: do nazw alkoholi dodano określenia porcji alkoholu (takie jak *seteczka* czy *flaszka*), a „Nazwy imprez, na których pije się alkohol" zastąpiono

2 Atrybut „potencjalny" wskazuje tu na fakt, że wiele odszukanych jednostek jest używanych nie tylko w znaczeniu eufemistycznym (Gavidia i in. 2022). Na przykład *kolejka* może oznaczać porcję alkoholu, ale też między innymi rząd czekających na coś ludzi. Tylko niektóre z jednostek mają jednoznacznie eufemistyczne znaczenia odnoszące się wyłącznie do alkoholu (np.: *trunek*, *skacowany*, *koniaczek*).

przez „Określenia okoliczności, w których pije się alkohol"; 3) nakreślenie bardziej precyzyjnego rozróżnienia między eufemizmami opisującymi alkoholizm i tymi odwołującymi się do picia alkoholu lub upijania się w ogóle; 4) dodanie oddzielnej kategorii dla wyrażeń odnoszących się do trzeźwości. Eufemizmy, które zarejestrowano również w *Słowniku eufemizmów polskich*, są podkreślone.

Tabela 1. Eufemizmy dotyczące alkoholu zidentyfikowane w wyniku przeszukiwania konkordancji w KWJP

OKREŚLENIA OSOBY PIJANEJ I STANU UPICIA	NAZWY ALKOHOLI I PORCJI ALKOHOLU	CZYNNOŚĆ PICIA ALKOHOLU
[alkohol] pulsuje w skroniach, [alkohol] rozpływa się / płynie / krąży w żyłach / po ciele / organizmie, [alkohol] towarzyszy (komuś w czymś), [alkohol] uderza do głowy, chmielem ośmielony, czuć jak [alkohol] trafia do krwioobiegu, czuć od kogoś [alkohol], dziabnięty, kac, ledwo ciepły, mieć dwójkę z przodu na wydychanym, mieć twardą / mocną głowę, mieć X promili, na bani, na gazie, na rauszu, nachlać się, nachlany, nietrzeźwy, pijany sen, po [alkoholu], po kielichu, po pijaku, po pół litrze, po spożyciu [(alkoholu)], po użyciu [(alkoholu)], pod wpływem [(alkoholu)], podchmielony, podpity, przesadzić z [alkoholem], przy [alkoholu], rozgrzany [(alkoholem)], rozweselony [alkoholem], skacowany, upojony [alkoholem], urwał się film, utopić smutki w [alkoholu], w głowie szumi / zaszumiał(o) [(alkohol)], w stanie nietrzeźwym, w stanie pijanym, w stanie zamroczenia alkoholowego / [(alkoholem)], wcięty, wstawiony, wymęczony/ zmęczony / znużony [(alkoholem)], wypić (trochę) za dużo [alkoholu], zalany, zamroczony [(alkoholem)], zaprawić się [alkoholem], zataczać się, znad [alkoholu]	bełt, bimberek, coś mocniejszego, coś więcej, ćwiartka, drink, flaszka, gorzała, gorzałka, jabol, kielich, kieliszeczek, kieliszek, kielonek, klin, kolejka, koniaczek, kufel, likierek, litr, piersiówka, piweczko, piwko, piwko lub / a może i dwa, piwunio, połówka, pół litra, pryta, seteczka, spirytusik, (tak zwane) małe piwko, trunek, większe piwko, winiaczek, winko, wino marki wino, wiśniówka, wódeczka	być / siedzieć na [piwku], być/ siedzieć z [piwkiem], chlać, iść / pójść / skoczyć na [piwko], łyknąć, mieć kontakt z [alkoholem], na [drugą] nóżkę, naoliwić gardło, obalić [piwko], osuszyć /osuszać flaszkę, pić, pić zdrowie / zdrówko, pijący, pociągać [alkohol], popijać [alkohol], przegryźć [piwko], przy [alkoholu], rozpić [flaszkę], rozpocząć [butelkę], rozpracować [litr spirytusu], sączyć [alkohol], sięgnąć / sięgać po [alkohol], strzelić [piwko], spożywać [alkohol], topić smutki w [alkoholu], (u)raczyć się [alkoholem], używać [alkoholu], walnąć [piwko], wypić, zalać / zalewać robaka, zaliczyć / zaliczać [piwko], zaszaleć, żłopać [(alkohol)]

OKREŚLENIA ALKOHOLIKA	OKREŚLENIA OKOLICZNOŚCI, W KTÓRYCH PIJE SIĘ ALKOHOL	TRZEŹWOŚĆ
[alkohol] towarzyszy komuś w życiu / pracy, ciąg (alkoholowy), nadużywać [alkoholu], nadmiar [alkoholu], nie stronić od [alkoholu], pić nałogowo, problem(y) alkoholowe / z alkoholem, problem picia, przesadzać z [alkoholem], rozpijać kogoś, słabość (do [alkoholu]), ucieczka w [alkohol], uciekać w [alkohol], wsiąknąć / wsiąkać w [alkohol], (zanadto / zbyt) lubić [alkohol], zaglądać do kieliszka	[alkohol] leje się, [alkohol] płynie strumieniem / strumieniami, [alkohol] pojawia się, [alkohol] przelewa się, [czas] [alkoholem] płynący, libacja, [piwko] pod chmurką, zakrapiany [(alkoholem)]	bez [alkoholu], niepijący, o suchym pysku, po znikomej dawce [alkoholu]

Wśród zidentyfikowanych eufemizmów znajdują się zarówno jednostki stosunkowo częste (np.: *drink*, *nietrzeźwy*, *pod wpływem*), jak i rzadkie, w tym również indywidualizmy i okazjonalizmy (np.: *chmielem ośmielony*, *ucieczka w alkohol* i *pić zdrówko* mają zaledwie po jednym wystąpieniu w całym korpusie). Ich dokładne frekwencje w korpusie nie są natomiast podane z uwagi na trudność w obiektywnym wyznaczeniu precyzyjnych granic między użyciami eufemistycznymi i nieeufemistycznymi, a także wspomnianą wyżej wariantywność, którą trudno byłoby uchwycić ilościowo.

Gorsze rezultaty uzyskano w wyniku wyszukiwania eufemizmów zarejestrowanych w *Słowniku eufemizmów polskich* (Dąbrowska 1998: 174–193). Mianowicie jedynie 35 procent z wymienionych w nim 234 eufemizmów alkoholowych znalazło poświadczenie w KWJP. Dotyczy to także eufemizmów opisanych przez A. Dąbrowską jako częste, takich jak *żytko*. Jednocześnie, jak widać w tabeli 1, autorka pomija wiele słów i wyrażeń eufemistycznych występujących z dużą częstością w KWJP, takich jak *mieć x promili* (N = 704), *po alkoholu* (N = 163) czy *winko* (N = 64). W sumie jedynie 33 jednostki (21 procent) zidentyfikowane w wyniku analizy konkordancji odnajdujemy również w *Słowniku*. Ma to związek zarówno z ekstensywnymi metodami pozyskiwania eufemizmów włączonych do *Słownika* (Dąbrowska 1998: 14–15), jak i z ich omawianymi wyżej cechami, takimi jak płynność interpretacyjna i wychodzenie eufemizmów z użycia.

5.2. Analiza eufemistycznego i nieeufemistycznego *pić*

Do dalszej analizy, mającej na celu weryfikację potencjału eufemizmów do uzupełniania analizy dyskursu dotyczącego tematu tabu, wybrano lemat *pić*, mający 11 280 wystąpień w KWJP, z czego około połowy stanowią eufemizmy odnoszące się do (nad)używania alkoholu. Za użycia eufemistyczne uznaję zdecydowaną większość wystąpień *pić* bez dopełnienia (N = 5549)[3]:

3 Odnalezionych za pomocą zapytania: ((<c="S" /> containing [lemma="pić"]) !containing [deprel="obj" & head. lemma="pić"]) containing [deprel="root"].

analiza próbki konkordancji (N = 600) wykazała bowiem, że gdy autor wypowiedzi nie precyzuje, jaki napój jest spożywany, z kontekstu – bezpośredniego lub pozajęzykowego – można zwykle łatwo wywnioskować, że chodzi o alkohol. Ilustrują to przykłady 1 i 2:

(1) Niezależnie od tego, jak było, problem p i c i a na szczytach władzy istnieje. W tej sprawie jednym głosem mówią i Palikot, i Piecha. – W Sejmie jest wielu pijaków i alkoholików […].

(2) Nie p i j e. Nie pali. Nie słodzi. A do tego chce pomagać innym. Na pewno należy do jakiejś sekty i chce nasze dzieci sprowadzić na złą drogę.

Pozostałe użycia czasownika dzielą się na te, w których dopełnieniem jest słowo *alkohol* lub nazwa konkretnego napoju alkoholowego (np.: *piwo*, *wino*), oraz te, które nie odnoszą się w ogóle do picia alkoholu. Z analizy wspomnianej wyżej próbki 600 konkordancji lematu *pić* wynika, że mniej niż połowa użyć należy do tej ostatniej kategorii (N = 253). Przeważają natomiast eufemistyczne (czyli te, gdzie *pić* nie przyjmuje dopełnienia; N = 181) i nieeufemistyczne (różne warianty konstrukcji *pić* [*alkohol*]; N = 166) odniesienia do spożywania alkoholu.

Analiza konkordancji eufemistycznych i nieeufemistycznych odniesień do picia alkoholu (zidentyfikowanych we wspomnianej próbce) wykazała istotne różnice między nimi, dostarczając potwierdzenia dla rozważanej tu hipotezy o zasadności uwzględniania eufemizmów w analizach dyskursu dotyczącego tematów tabu. Przede wszystkim, jak widać w tabeli 2, eufemistycznego *pić* używa się znacznie częściej w kontekście regularnego spożywania alkoholu, podczas gdy *pić* [*alkohol*] opisuje konkretne, jednostkowe sytuacje. Ilustrują to przykłady 3 i 4:

(3) Poeta mieszka w obskurnym akademiku, gdzie spotykają się rozliczne nacje i rasy Imperium, trochę pisze, więcej p i j e i miewa bardziej lub mniej przelotne związki z kobietami.

(4) Wchodzimy i, wow, tego się nie spodziewałam. Dwuosobowe stoliki z obrusami i goździkami w wazonikach. I orkiestra, na oko dwudziestu muzyków. W smokingach. Siadamy, zamawiamy drinki – chyba oboje mamy poczucie, że p i c i e p i w a byłoby tu niewłaściwe.

Tabela 2. Regularność picia alkoholu w zależności od tego, czy czynność jest opisana eufemistycznie za pomocą *pić* bez dopełnienia, czy nieeufemistycznie za pomocą wyrażenia *pić* [*alkohol*]

	PIĆ	***PIĆ* [ALKOHOL]**
Regularnie	92	52
Jednorazowo	41	76
Nie dotyczy[4]	48	39
Suma	181	166

4 Do tej kategorii zostały zaklasyfikowane użycia, w których picie alkoholu omawiane jest w sposób abstrakcyjny, nieodnoszący się do konkretnej osoby czy grupy osób, np. „Putinowskie embargo zadziałało jak najlepsza reklama – picie polskiego cydru jest w dobrym guście, w dodatku to akt patriotyzmu".

Eufemistyczne *pić* okazuje się zatem lepszym punktem wyjścia do analizy dyskursu dotyczącego bardziej problematycznego, bo regularnego (a nawet nałogowego), spożywania alkoholu.

Również z analizy opisów okoliczności, w jakich spożywany jest alkohol, wynika, że eufemistyczne *pić* jest używane znacznie częściej, gdy alkohol stanowi główny temat wypowiedzenia, jak w przykładach 5 i 6, a także w przykładzie 1 (dla porównania: w przykładzie 4 picie alkoholu jest tylko jedną z wielu składowych danej sytuacji, nie zaś czynnością centralną, na której skupia się osoba mówiąca):

(5) Jak kobieta ma wielu partnerów, to jest źle oceniana. Jak mężczyzna ma wiele kobiet, to mówi się o nim „macho". Tak jest też z p i c i e m. Faceci mogą rzygać, mogą być zaszczani, zasrani. Kobietom takie coś nie ujdzie na sucho.

(6) Zerwanie z nałogiem nie było najgorsze. Najtrudniejsze było odzyskanie zaufania dzieci. Bały się, że się poddam, że nie wytrzymam i znów zacznę p i ć – mówi pani Katarzyna.

Dotyczy to aż 141 spośród 181 przeanalizowanych konkordancji eufemistycznego *pić*, z czego 27 nawiązuje bezpośrednio do alkoholizmu, jak w przykładzie 6. Z drugiej strony, jak widać w tabeli 3, nieeufemistyczne *pić* [*alkohol*] używane jest w takich kontekstach stosunkowo rzadko; natomiast występuje częściej w kontekstach fikcyjnych (przykład 7), w opisach spotkań towarzyskich i innych form spędzania wolnego czasu (przykład 8), ale także w raportach prasowych dotyczących legalności spożywania alkoholu i niebezpiecznych zachowań przezeń wywołanych (przykłady 9 i 10) oraz konsekwencji zdrowotnych (przykład 11). Warto tutaj zauważyć, że do wielu konkordancji można przypisać więcej niż jedną kategorię. Na przykład cytat 8 opisuje sytuację, w której przyjemne spędzanie czasu przy alkoholu może nieść niepożądane konsekwencje, a 11 dotyczy zarówno zdrowia, jak i fizycznego bezpieczeństwa osoby pijącej. W sumie konkordancjom wyrażenia *pić* [*alkohol*] przypisano 180 takich etykiet tematycznych, czyli o 80 więcej niż konkordancjom eufemistycznego *pić* (wśród których, jak wspomniano wyżej, dominują wypowiedzenia skupiające się na spożywaniu alkoholu samym w sobie).

(7) Brak uprzedzeń w tej materii przeniósł Joyce na swoich bohaterów. Bloom et consortes p i j ą w powieści w h i s k e y P o w e r s a, c y d r, p o r t e r a, r e ń s k i e oraz b u r g u n d a.

(8) Radzono tym dziewczynom, by poszły się opalać w większym gronie od razu na plażę dla naturystów i żeby koledzy nie p i l i a l k o h o l u: „Większość ekscesów seksualnych dokonują pijacy, którzy nawet są zupełnie normalni, kiedy są trzeźwi".

(9) Natomiast drugi mężczyzna, niewinny – według swego opowiadania – pan Jan (67 l.), miał dostać 50 zł za… usiłowanie p i c i a a l k o h o l u w miejscu publicznym. – „Nie zgodziłem się. N i c n i e p i ł e m i nawet nie tknąłem tego piwa, więc za co?" – mówi rozgoryczony.

(10) Nagle zza zakrętu wyjechało audi. Pędził nim Leszek F. (38 l.). Był tak pijany, że ledwo widział na oczy. Wcześniej p i ł – jak twierdzą świadkowie, w ó d k ę i p i w o. To nie był pierwszy raz, kiedy wsiadł do auta na podwójnym gazie. Doszło do zderzenia.

(11) Co gorsza, latem procenty zacznie szybciej uderzają do głowy i odbierają pełną kontrolę nad ciałem i ruchami. A stąd już bardzo blisko do tragedii. Decydując się na p i c i e p i w a latem, skazujemy się na odwodnienie. Złocisty trunek działa moczopędnie, zamiast nawadniać, jeszcze odbiera nam tak cenne w czasie upałów płyny.

Warto również w powyższych przykładach zwrócić uwagę na inne występujące w nich eufemizmy dotyczące alkoholu (*procenty*, *złocisty trunek*, *na podwójnym gazie*, *nie tknąć piwa*), a także przemocy wobec kobiet (*ekscesy seksualne*).

Tabela 3. Okoliczności picia alkoholu opisane eufemistycznie za pomocą *pić* bez dopełnienia i nieeufemistycznie za pomocą wyrażenia *pić* [*alkohol*]

	PIĆ	***PIĆ* [ALKOHOL]**
Picie samo w sobie	141	57
Alkoholizm	27	4
Inne[5]	56	76
Rozrywka	24	41
Bezpieczeństwo	13	37
Legalność	4	12
Fikcja	5	12
Zdrowie	7	10
Suma	277	249

Różnice w sposobie ukazywania picia alkoholu w zależności od tego, czy punktem wyjścia do analizy jest słowo eufemistyczne czy nie, ujawniają się również na poziomie wykonawcy tej czynności. Jak widać w tabeli 4, mężczyźni są ukazywani jako pijący ponaddwukrotnie częściej niż kobiety. Ponadto w opisach pijących mężczyzn (zwłaszcza pojedynczych osób) dominują użycia eufemistyczne, jak na przykład w przykładzie 3. Jednocześnie podobny odsetek konkordancji eufemistycznego *pić* i nieeufemistycznego *pić* [*alkohol*] dotyczy grup mieszanych (przykład 12) i ludzi ogólnie (przykłady 5 i 11). Cytat 12 ilustruje jednocześnie (rzadkie) zjawisko przedstawiania nieletnich jako konsumentów alkoholu.

(12) Kiedy policjanci przybyli do pubu oczom nie mogli uwierzyć, kiedy okazało się, że rzeczywiście kobieta p i ł a z 4-latkiem! Okazało się, że wyrodna matka przed wyjściem dała dziecku do p i c i a także w i n o. Po przesłuchaniu jej wyszło na jaw również, że nie był to pierwszy raz, kiedy poiła malucha alkoholem. Razem p i l i kilka razy w tygodniu!

5 Np. macierzyństwo, sport, wojna itd. W tabeli wymienione są tylko kategorie zaobserwowane co najmniej 10 razy w jednym ze zbiorów.

Tabela 4. Płeć i wiek (dorosły/nieletni) pijących w zależności od tego, czy czynność jest opisana eufemistycznie za pomocą *pić* bez dopełnienia, czy nieeufemistycznie za pomocą wyrażenia *pić* [*alkohol*]

	PIĆ		***PIĆ* [ALKOHOL]**	
		W TYM NIELETNI		**W TYM NIELETNI**
Kobieta	32	0	24	1
Kobiety (>1)	3	1	4	0
Mężczyzna	72	0	48	4
Mężczyźni (>1)	19	1	17	1
Grupa mieszana	24	3	31	3
Nieokreślone	2	0	5	0
Ogólne	29	0	37	3
Suma	181	5	166	12

Nie zaobserwowano natomiast znaczących różnic w ocenie zjawiska w zależności od tego, czy picie alkoholu było opisane eufemistycznie, czy nieeufemistycznie: w obu wypadkach oceny negatywne dotyczą około połowy wszystkich konkordancji (przykład 13), neutralne – około 35 procent (przykład 14), a pozytywne około 15 procent (przykład 15), jak można odczytać z tabeli 5.

(13) Kinga P. poznała Mariusza P., kiedy miała zaledwie 16 lat. Od razu się zakochała, chociaż wszyscy ostrzegali ją przed chłopakiem, który wyszedł z więzienia i p i ł.

(14) Piwo nie należało bowiem do ulubionych napojów mieszkańców obmierzłego zamku Wolfsegg. Zazwyczaj p i l i oni b a d e ń s k i e r i e s l i n g i, których dostarczał im wżeniony w rodzinę fabrykant kapsli do wina.

(15) W końcu wielu starożytnych lekarzy zalecało mężczyznom p i c i e m a ł y c h d a w e k c z e r w o n e g o w i n a w celu poprawy ich sprawności seksualnej. I te zalecenia nic nie straciły na aktualności.

Tabela 5. Ocena (nad)używania alkoholu w zależności od tego, czy czynność jest opisana eufemistycznie za pomocą *pić* bez dopełnienia, czy nieeufemistycznie za pomocą wyrażenia *pić* [*alkohol*]

	PIĆ	***PIĆ* [ALKOHOL]**
Negatywne	86	75
Neutralne	65	65
Pozytywne	30	26
Suma	181	166

6. Podsumowanie

Motywacją podjęcia niniejszego badania była obserwacja, że w korpusowej analizie dyskursu dotyczącej tematu tabu słowa czy wyrażenia nawiązujące do niego w sposób bezpośredni nie zawsze mogą stanowić najlepszy czy jedyny punkt zaczepienia z uwagi na to, że użytkownicy języka często wolą zastępować je eufemizmami, między innymi po to, by uniknąć negatywnej reakcji emocjonalnej związanej z tabu. Jednocześnie eufemizmy są trudniejsze w identyfikacji (w porównaniu z terminami podstawowymi) ze względu na swą wieloznaczność, „bieżnię eufemistyczną" i płynność interpretacyjną. Zaproponowana tu metodologia stanowi zatem wzorzec wyszukiwania eufemizmów w korpusie przydatny dla językoznawców badających dyskurs odnoszący się do tematów tabu. Jej użyteczność zaprezentowano na podstawie badania dyskursu dotyczącego (nad)używania alkoholu, czyli tematu, którego reprezentacja językowa ma ogromny wpływ na kształtowanie postaw w kwestii stanowiącej jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa publicznego, a który przyciągał dotychczas ograniczoną uwagę lingwistów, zwłaszcza polskich.

W zaproponowanym zestawie metod szczególną uwagę warto zwrócić na tę, która polega na analizie konkordancji terminów indeksujących dany temat w poszukiwaniu krążących wokół nich eufemizmów, ponieważ pozwala ona na odnalezienie dużej liczby potencjalnych eufemizmów – zarówno tych najczęstszych, jak i indywidualizmów oraz okazjonalizmów – które w danym czasie są w użyciu (pod warunkiem że dysponujemy aktualnym korpusem referencyjnym). Wyszukiwanie jednostek zarejestrowanych w *Słowniku eufemizmów polskich* dało mniej zadowalające rezultaty, co wskazuje na relatywnie większą użyteczność metod korpusowych w tym aspekcie oraz być może na konieczność zaktualizowania polskiego słownika poświęconego eufemizmom, czyli zjawiskom językowym, których jedną z podstawowych cech jest właśnie dość szybkie wychodzenie z użycia.

Zasadność uwzględniania eufemizmów jako punktów wyjścia w korpusowej analizie dyskursu zaprezentowano na przykładzie analizy porównującej eufemistyczne i nieeufemistyczne użycia lematu *pić*, która wykazała, że eufemizm stosowany jest częściej w odniesieniu do regularnego, a zatem potencjalnie bardziej problematycznego używania alkoholu, a także w dyskusjach, których głównym tematem jest właśnie alkohol. *Pić* [*alkohol*] natomiast występuje w znacznie bardziej różnorodnych kontekstach, w których spożywanie alkoholu jest mniej centralne – co oczywiście nie znaczy, że te użycia są mniej istotne, mogą wszakże siłą powtórzenia prowadzić do skojarzenia alkoholu na przykład z rozrywką czy życiem towarzyskim. Z analizy wynika zatem nie to, że należy zrezygnować z badania dyskursu za pomocą bezpośrednich odniesień do tabu, ale raczej to, że warto byłoby łączyć je z analizą eufemizmów – te dwa podejścia mogą bowiem przynieść komplementarne zestawy obserwacji, które być może nie zostałyby poczynione, gdyby badanie ograniczało się tylko do jednego z nich. Zaprezentowana tu analiza może też stanowić punkt wyjścia do dalszych, bardziej pogłębionych badań nad językowym obrazem alkoholu w polszczyźnie, zarówno ogólnym, jak i skoncentrowanym na konkretnym aspekcie, takim jak płeć (w odniesieniu do której również zaobserwowano różnice w kwestii używania eufemizmów). O konieczności prowadzenia takich badań świadczą

nie tylko przesłanki pozajęzykowe (koszty społeczne (nad)używania alkoholu), ale też istotność tego tematu w językowym obrazie rzeczywistości, jaki znajduje odzwierciedlenie w KWJP (przykładowo, jak pokazała niniejsza analiza, we współczesnym języku polskim, gdy mowa o piciu, częściej chodzi o alkohol niż o napoje bezalkoholowe).

Bibliografia

Allan K., Burridge K. 1991: *Euphemism & dysphemism: Language used as shield and weapon*, Oxford University Press, New York – Oxford.

Arystoteles 2001: *Poetyka*, przeł. S. Siedlecki, Fundacja Nowoczesna Polska, Kraków.

Baker P. 2014: *'Bad wigs and screaming mimis': Using corpus-assisted techniques to carry out critical discourse analysis of the representation of trans people in the British press*, [w:] C. Hart, P. Cap (red.), *Contemporary critical discourse studies*, Bloomsbury, London – New York, s. 211–235.

Bernhardsson J., Bogren A. 2012: *Drink sluts, brats and immigrants as others*, „Feminist Media Studies", vol. 12, iss. 1, s. 1–16.

Bowers J.S., Pleydell-Pearce C.W. 2011: *Swearing, euphemisms, and linguistic relativity*, „PLoS ONE", vol. 6, iss. 7, s. 1–8.

Chamizo Domínguez P. 2005: *Some theses on euphemisms and dysphemisms*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego", z. 25, s. 9–16.

Day K., Gough B., McFadden M. 2004: *Warning! alcohol can seriously damage your feminine health*, „Feminist Media Studies", vol. 4, iss. 2, s. 165–183.

Dąbrowska A. 1993: *Eufemizmy współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

Dąbrowska A. 1998: *Słownik eufemizmów polskich, czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie,* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Duran B. 2018: *Indigenous versus colonial discourse: Alcohol and American Indian identity*, [w:] S.E. Bird (red.), *Dressing in feathers. The construction of the Indian in American popular culture,* Routledge, London – New York, s. 302–349.

Eyssette S., Brookes G. 2024: *Searching for the unspeakable: An iterative approach to designing a corpus of texts about a taboo topic*, „Research Methods in Applied Linguistics", vol. 3, iss. 2, s. 1–10.

Foubert O., Marinato L., Vallery R., Würschinger Q. 2024: *A crime that cannot be named. Normalisation or distortion of incest victims' narratives with #MeTooInceste*, „Critical Approaches to Discourse Analysis Across Disciplines", vol. 15, iss. 2, s. 64–82.

Gavidia M., Lee P., Feldman A., Peng J. 2022: *CATs are fuzzy PETs: A corpus and analysis of potentially euphemistic terms* (online: arxiv preprint, https://arxiv.org/abs/2205.02728).

Goatly A. 1997: *The language of metaphors*, Routledge, London.

Goffman E. 1967: *Where the action is*, [w:] E. Goffman (red.), *Interaction ritual: Essays on face to face behaviour*, Anchor, New York, s. 149–270.

Halmari H. 2011: *Political correctness, euphemism, and language change: The case of 'people first'*, „Journal of Pragmatics", vol. 43, s. 828–840.

Holder R.W. 2008: *A dictionary of euphemisms*, Oxford University Press, New York – Oxford.

Hunting G., Browne A.J. 2012: *Decolonizing policy discourse: Reframing the 'problem' of Fetal Alcohol Spectrum Disorder*, „Women's Health and Urban Life", vol. 11, iss. 1, s. 35–53.

Kieraś W., Marciniak M., Łaziński M., Woliński M., Bojałkowska K., Eźlakowski W., Kobyliński Ł., Komosińska D., Krasnowska-Kieraś K., Rudolf M., Tomaszewska A., Wołoszyn J., Zawadzka-Paluektau N. 2025: *Korpus Współczesnego Języka Polskiego. Dekada 2011–2020*, „Język Polski" CV, z. 2, s. 5–20.

KWJP: M. Marciniak, W. Kieraś, K. Bojałkowska, P. Borkowski, M. Borys, W. Eźlakowski, W. Guz, Ł. Kobyliński, D. Komosińska, K. Krasnowska-Kieraś, M. Łaziński, M. Miernecka, B. Nitoń, M. Ogrodniczuk, M. Rudolf, A. Tomaszewska, M. Woliński, J. Wołoszyn, B. Wójtowicz, A. Wróblewska, N. Zawadzka-Paluektau, *Korpus Współczesnego Języka Polskiego*, Instytut Podstaw Informatyki PAN, Warszawa 2023 (online: https://kwjp.pl).

Lustig A., Brookes G. 2022: *Construction of group norms in a radical acceptance online forum for heavy alcohol users: A corpus-based discourse analysis*, „International Journal of Drug Policy", vol. 109, s. 1–8.

McGlone M., Batchelor J.A. 2003: *Looking out for number one: Euphemism and face*, „Journal of Communication", vol. 53, iss. 2, s. 251–264.

McGlone M., Beck G., Pfiester A. 2006: *Contamination and camouflage in euphemisms*, „Communication Monographs", vol. 73, iss. 3, s. 261–282.

Pinker S. 1997: *How the mind works*, W.W. Norton, New York.

Rolfe A., Orford J., Dalton S. 2009: *Women, alcohol and femininity: A discourse analysis of women heavy drinkers' accounts*, „Journal of Health Psychology", vol. 14, iss. 2, s. 326–335.

Stefanowitsch A. 2006: *Corpus-based approaches to metaphor and metonymy*, [w:] A. Stefanowitsch, S.Th. Gries (red.), *Corpus-based approaches to metaphor and metonymy*, Walter de Gruyter, Berlin, s. 1–16.

Wallington A., Barnden J.A., Barnden M.A., Ferguson F.J., Glasbey S.R. 2003: *Metaphoricity signals: A corpus-based investigation (technical report CSRP-03-05)*, University of Birmingham, School of Computer Science, Birmingham.

Summary

The role of euphemism in corpus-assisted discourse analysis of taboo topics

Keywords: euphemizm, discourse analysis, corpus linguistics, alcohol in discourse, Corpus of Contemporary Polish Language.

The paper discusses the role of euphemisms in corpus-assisted discourse analyses of taboo topics, and proposes a set of methodological procedures for the semi-automatic retrieval of euphemistic words and expressions from a corpus. A case study of discourses surrounding alcohol (ab)use is conducted based on the Corpus of Contemporary Polish Language, where 1) euphemistic expressions relating to alcohol are identified, and 2) concordance analyses of selected euphemisms and their explicit equivalents are carried out in order to assess and illustrate the potential of euphemism analysis to complement examinations of more transparent signifiers of taboo topics. In this manner, the analysis also contributes to filling the gap in linguistic research on practices posing a risk to public health, especially in the Polish context.